DISPUTATIO DECIMAQUARTA.

De Syllogiſmo Topico, & Elencho.

1 SYllogiſmum in Communi ſæpius docuimus ratione materiæ dividi in tres ſpecies, Demonſtrativum ſcilicet, Topicum, & Elenchum: de primo ſatis egimus in duabus præcedentibus diſp. tam quoad effectum, quem parit, quæ eſt ſcientia, quam quoad materiam, ex qua confici debet; reſtat pro complemento hujus operis de Topico, & Elencho pertractare, quod in hac unica diſp. abſolvemus correſpondente libris Top. & Elench. Vt autem exacta habeatur cognitio de his ſyllogiſmis, duo eſſent inveſtiganda, materia ſcilicet, ex qua componuntur, & effectus, quos producunt; de materia fusè diximus 2. par. Inſtitut. tractat. 2. & 3. remanet igitur, ut aliqua de effectibus ſubjungamus; effectus Syllogiſmi Topici eſt opinio, Syllogiſmi Elenci, vel apparentis eſt error; quorum cognitio maximè confert ad cognitionem ſcientiæ, cui opponuntur; error enim ex oppoſito contrariatur ſcientiæ, opinio verò cum mediet inter errorem, & ſcientiam, erit oppoſita utrique, ſicut colores medii contrarii dicuntur extremis.

QUÆSTIO PRIMA.

Quid ſit opinio, & quomodo à ſcientia differat.

2 DAri habitum opinionis ambigit nemo, & probat Ariſt. ipſe 1. Poſt. cap. 24. quia præter propoſitiones neceſſarias dantur etiam contingentes, ſed hæ non poſſunt cognoſci per ſcientiam, vel habitum principiorum, cùm objecta horum habituum ſint propoſitiones neceſſariæ, ut in ſuperioribus viſum eſt, ergo cognoſcuntur per alium habitum, qui dicitur opinio; clarè autem apparebit diſcrimen inter ſcientiam, & opinionem, cum explicatum fuerit, quid ſit opinio, & in quo eius formalitas conſiſtat: Ariſt. cit. text. 44. eam definiens inquit, quod eſt *exiſtimatio, ideſt aſſenſus immediatæ propoſitionis, & non neceſſariæ*, pro cujus definitionis intelligentia ſciendum ex Ariſt. ibi, quod ſicut in propoſitionibus neceſſariis duplex aſſignatur habitus, unus, qui dicitur intellectus, & verſatur circa propoſitiones immediatas, alter, qui verſatur circa mediatas, & dicitur ſcientia, ita etiam in propoſitionibus contingentibus duplex aſſignari debet habitus opinionis, unus, qui circa mediatas, alter, qui circa immediatas propoſitiones verſetur. Ratio eſt, ut notat Io. de Mag. 1. Poſt. quæſt. ult. quia ſicut datur ſtatus in prædicatis eſſentialibus, ita & in accidentalibus, & ideò cum in earum probatione non deveniatur ad propoſitiones neceſſarias, quia ex neceſſariò non ſequitur contingens, perveniemus utique ad aliquas contingentes primas, ac immediatas, quibus aſſentiamur ex probabili connexione terminorum, qualis erit hæc, *Omnis mater diligit filium*, iſta enim in ſerie contingentium ab omnibus acceptatur ut vera, aliud exemplum affert Jo. de Mag. ſed nos commune adduximus. Itaque allata definitio eſt opinionis ſine diſcurſu, non autem illius, quæ cum diſcurſu habetur, quæ rurſus eſt duplex; ut ait ibid. Io. de Mag. *propter quid*, & *quia* ſicut enim notitia alicuius neceſſarii accepta per propoſitiones neceſſarias immediatas dicitur ſcientia *propter quid*, accepta verò per mediatas dicitur *quia*, ſic etiam notitia alicujus veri contingentis accepta per propoſitiones immediatas, & contingentes dicitur opinio *propter quid*, accepta per mediatas dicitur *quia*.

3 Ut igitur præfata definitio poſſit applicari opinioni per diſcurſum habitæ, quæ ſcientiæ correſpondet, loco propoſitionis immediatæ ponenda eſt mediata, ut in ſumma dicatur, quòd opinio diſcurſiva *eſt acceptio propoſitionis mediatæ non neceſſariæ*, imò ſi non ſpecificetur, quod propoſitio ſit mediata, vel immediata, definitio conveniet opinioni in communi ad utramque, & ſolet ſic paſſim ab Auctoribus explicari, quòd *Opinio ſit cognitio, ſeu aſſenſus determinatus alterius partis contradictionis cum formidine alterius*, per hoc, quòd dicitur cognitio, vel aſſenſus, convenit cum ſcientia, & aliis notitiis neceſſariis; per hoc, quod dicitur determinatus, ſecernitur à dubio, & ſuſpicione, quia dubitans in neutram partem declinat, ſed manet anceps, ut notat S. Thom. 2. 2. quæſt. 4. artic. 1. ſuſpicans verò, eſto magis in unam partem propendeat, quàm in aliam, quia tamen levibus movetur inditiis, & conjecturis, ideò non aſſentitur illi determinatè, at verò opinans, utpote innixus magis urgentibus alteri parti determinatè adhæret. Quia tamen adhuc iſta determinata adhæſio non eſt ita fixa, & ſtabilis, ut ſit ſine ulla formidine alterius partis, per hoc ſecernitur à ſcientia, quæ eſt ſine ulla prorſus formidine, cujus ratio eſt, quia & ex natura obiecti, circa quod verſatur, quod eſt neceſſarium, ac impoſſibile aliter ſe habere, & etiam ex modo quo circa illud verſatur nimirum cum certitudine, & evidentia aſſenſus, ſcientificus ita ſe habet, ut involvatur in eo virtualiter in ſuſum judicium de impoſſibilitate ſui oppoſiti, & ideò eſt adhæſio determinata ad alteram partem ſine formidine; è contra verò quia opinio, aut verſatur circa obiectum variabile, ut ſic, ac potens aliter ſe habere, aut ſi verſatur circa obiectum neceſſarium, non tamen modo neceſſario, quia utitur ad illud medio probabili, & dialectico, quod poteſt in probatione deficere, ideò formidini ſemper obnoxia eſt, aut ex uno, autem ex alio capite, ita ut in aſſenſu opinativo ſaltem virtualiter, involvatur judicium, quod vel eius obiectum poteſt aliter ſe habere, vel medium quo utitur à probatione deficere.

4 Sed hìc dubitari ſolet, an, & quomodo de ratione opinionis ſit formido de parte oppoſita. Ratio dubitandi eſt, quia propoſitionibus contingentibus immediatis aſſentimur abſque ulla formidine, ac etiam quibuſdam hiſtoriis, imò quidam ſuis opinionibus ita firmiter adhærent, ut oppoſitas prorſus falſas exiſtiment, ut evenit inter Thomiſtas, & Scotiſtas, atque ita notavit Ariſt. ipſe 7. Ethic. cap. 3. Accedit, quod formido auferre videtur determinationem ad alteram partem, ſi ergo talis determinatio eſt de eſſentia opinionis, nequit eſſe formido. Hac de cauſa licèt Jo. de Mag. loc. cit. & Tat. ib. teneant formidinem eſſe de eſſentia opinionis, & Camerar. nuper quæſt. 14. Log. alii tamen Scotiſtæ, ut Mair. 3. d. 24. quæſt. un. art. 6. & Baſſol. quæſt. 1. Prolog. quos ſequuntur Recentiores quamplures, oppoſitum docent, aſſerentes formidinem per accidens interdum aliquam opinionem comitari, nimirum vel ex diſpoſitione recipientis medium ſic non adhærendo firmiter, vel ex æqualitate rationum ad partes opinatas, vel ex aliquo alio accidente, ait Baſſol. addit Mair. formidinem eſſe de ratione opinionis falſæ, non autem veræ.

5 Cœterum, ſi iſti Scotiſtæ (ut re vera velle videntur) intendant negare de ratione opinionis eſſe, ut vel habeat actualirer annexam, vel ſaltem aptitudinaliter formidinem de parte oppoſita, ſanè audiendi non ſunt; quia ita deſtruunt diſcrimen inter certitudinem ſcientiæ, & probabilitatem opinionis, quod certè alio modo aſſignari nequit, niſi dicendo, quod ſcientia eſt cognitio, quæ ex ſuo genere, & ex natura obiecti, circa quod verſatur, & modo, quo circa illud verſatur, eſt incapax falſitatis, ac proinde etiam formidinis de parte oppoſita, & opinio è contra eſt cognitio ex ſuo genere, cui poteſt ſubeſſe falſum, quod conſtat etiam de ipſa opinione vera, ſi enim talis opinio verſatur circa obiectum contingens, eſto quatenus vera includat conformitatem cum eo hìc, & nunc tamen quia obiectum eſt in ſe variabile poterit illa cognitio ex genere ſuo, & ex obiecto eſſe falſa, ſi etiam verſetur circa obiectum neceſſarium procedendo ad illud per medium probabile; etiamſi dicat conformitatem cum eo, adhuc tamen ex modo procedendi poteſt eſſe falſa, quia medium, cui innititur, licèt ſit probabile, non tamen neceſſario verum; ergo opinio eſt talis cognitio ex genere ſuo, ut ſi non actu ſemper habeat annexam formidinem, illam tamen habere poteſt, quia tum ex obiecto ſuo, tum ex modo procedendi poteſt illi ſubeſſe falſitas. Nec valet, quod ait Baſſol. ſyllogiſmum topicum ex genere ſuo non generare opinionem cum formidine, ſed cum adhærentia concluſioni opinatæ, quantum fieri poteſt per ipſum. Non valet, nam percontamur, quanta ſit hæc firmitas adhæſionis, vel enim attingit neceſſitatem; vel non, ſi primum, ergo à ſcientia non differt, ſi ſecundùm, ergo abſolutè loquendo, & ex genere ſuo poteſt illi ſubeſſe falſitas, atque ideò ſyllogiſmus topicus generat opinionem cum actuali formidine, vel ſaltem cum aptitudinali.

6 Ex his ergo concludimus formidinem aptitudinalem eſſe paſſionem opinionis, quæ oritur ex natura aſſenſus opinativi, qui ex ſuo genere talis eſt, ut nunquam attingat certitudinem, & firmitatem actus ſcientifici, per quam dumtaxat tollitur omnis formido. Verum tamen eſt, hanc aptitudinem impediri poſſe, ne exeat in actum, quod licet ex multis capitibus contingere poſſit, ex duplici tamen poteſt præſertim accidere. Primò, quia licet fundamentum aſſenſus ſit ex ſua conditione incertum, & fallibile, tamen quia multis experientiis comprobatum deprehenditur, ac ut verum inplurimum, ideò acceptatur ſine formidine, hac ratione abſque ulla ſuſpicione de oppoſito aſſentimus propoſitionibus contingentibus immediatis, ut quod mater diligit filium, at etiam antiquis hiſtoriis, quia ut notat Doctor quol. 14. §. *De primo*, licèt humanum teſtimonium ex ſua conditione ſit fallax medium ad aſſentiendum, eſſe tamen poteſt tot hominum auctoritate firmatum, ut in nobis pariat certitudinem quandam moralem, qua de cauſa inquit Aug. 15. de Trinit. cap. 12. & 22. à Doctore ibi relatus *abſit, ut ſcire nos negemus, quæ teſtimonio didicimus aliorum, alioquin neſciremus eſſe Oceanum, neſciremus eſſe terras, atque urbes, quas celeberrima fama commendat*; eadem ratione prudens Scotiſta, vel Thomiſta poteſt tam validis fundamentis ſuam ſtabilire ſententiam, ut moraliter ſibi ſecurus videatur de ſua opinione, nec timeat de oppoſita. Poteſt etiam hoc interdum accidere, ut notat Tatar. cit. ex temeritate, & præſumptione, unde ſæpius videmus quoſdam indoctos ſine ſufficienti, ac ſolido fundamento ita pertinaciter ſuis adhærere opinionibus, ut non opinari, ſed verè ſcire præſumant, & oppoſitum judicent prorſus impoſſibile, quod certè procedit, aut ex ignorantia, aut ex voluntatis pertinacia, cuius indolis ſunt Hæretici, qui ſua falſa dogmata tam vera exiſtimant, ac ipſas fidei veritates, unde potius ex tam pertinaci adhæſione dicuntur Hæretici; quam ex eo, quod hæſitent in fide: talis quoque indolis erant Philoſophi, de quibus Ariſt. loquebatur 7. Ethic. cap. 3. & hic opinandi modus non tam dici debet opinio, quam temeritas, & præſumptio, ut inquit Tatar. Quamvis autem formido modo prædeclarato ſit de ratione opinionis, hic tamen non ſequitur tolli in opinione determinationem ad alteram partem, etiam quando intervenit actualis ipſa formido; quia hoc eſt proprium dumtaxat dubitationis, vel ſuſpicionis, ut diximus: hoc igitur ſolum efficit formido, quod quia aſſenſus determinatur alterius partis non eſt cum evidentia, & certitudine, ſic aſſentitur determinatè intellectus parti illi, ut judicet formaliter, vel virtualiter obiectum illud probabile poſſe aliter ſe habere, unde propriè formido tollit firmitatem aſſenſus, non vero determinationem.

7 In oppoſ. obiic. quod formido nihil per ſe attineat ad opinionem. Tum quia poteſt eſſe opinio de aliqua concluſione neceſſaria, cum nimirum proceditur ad eam per medium topicum, ſed in tali opinione nequit eſſe formido, quia talis concluſio nequit eſſe falſa, ergo, &c. Tum 2. etiam in probanda concluſione contingenti eſt aliquis actus, quo intellectus conſiderat præcisè propoſitionem eſſe veram, non conſiderando contingentiam, & talis eſt ſine formidine, quia non reſpicit oppoſitum eſſe poſſibile, & talis actus eſt opinativus, cum ex ipſo generetur opinio. Tum 3. poteſt augeri opinio non augmentata formidine, multiplicatis enim rationibus probabilibus augetur opinio, & minuitur formido, ac incertitudo, ergo hæc ad illam non attinet. Tum 4. actus opinativi non corrumpunt ſcientiam, nam Ariſt. ſæpè eandem probat concluſionem rationibus probabilibus, & neceſſariis, ergo ſunt ſine formidine, quia formido non ſtat cum ſcientia. Tum tandem, quia negatio certitudinis, & evidentiæ, quæ eſt origo formidinis, non eſt de eſſentia actus opinativi, quia nulla negatio eſt de eſſentia alicuius poſitivi, qualis eſt actus ille.

8 Reſpondet ad hæc omnia Tatar. cit. dub. 2. ex Greg. quæſt. 2. Prolog. art. 4. ſed valde perplexè, convictus enim argumentis admittit quendam habitum medium innominatum inter opinionem, & ſcientiam, quem nec ipſe intelligit, nec declarat. Ad 1. itaque dicitur poſſe eſſe opinionem utique de concluſione neceſſaria, non tamen cognita ut talis, quia per medium probabile non poteſt attingi ut neceſſaria, ſed attingit ut vera, abſtrahendo à connexione neceſſaria, vel contingenti, & quia medium non eſt neceſſariò verum, ideò licet per illud aſſentiamur obiecto in ſe neceſſariò, non tamen cum tanta firmitate, quanta requirit obiectum, & hinc relinquitur locus formidini: tum etiam quia licèt concluſioni in ſe nequeat ſubeſſe falſitas, poteſt tamen ſubeſſe ex eo capite, quo deducitur ex medio probabili, ut in ſumma ſit dicere opinionem de concluſione neceſſaria poſſe falſitatem ſubire non ex natura obiecti, ſed ex modo procedendi ad eius probationem, ut dictum eſt. Ad 2. probat tantum poſſe opinionem reperiri ſine actuali formidine, quod concedimus, non tamen ſine radicali, & aptitudinali. Ad 3. pariter concludit de formidine actuali, quæ eo magis minuitur, quo plures afferuntur rationes probabiles, radicalis tamen ſemper invariata manet, nec tolli poteſt per multiplicationem rationum probabilium, ſed ſolum magis, ac magis impediri, ne exeat in actum. Ad 4. pendet eius ſolutio ex ſeq. artic. pro nunc dicatur probare tantum de actuali formidine. Ad ult. illa negatio circumſcribit nobis differentiam quandam poſitivam, ut paſſim in aliis multis evenit.

9 Quia fides cum opinione magnam habet affinitatem, non erit abs re aliqua de fide in fine hujus art. ſubtexere. *Fides igitur eſt aſſenſus determinatus alterius partis propter auctoritatem, & teſtimonium dicentis*, quia verò duplex poteſt eſſe teſtimonium, cui creditur, divinum, vel humanum, ſeu creatum, ut etiam Angelus complectatur, duplex quoque fides diſtingui ſolet, humana ſcilicet, & divina, ſeu alio nomine naturalis, & ſupernaturalis, aut etiam infuſa, & acquiſita, ut loquitur Scotus quol. 14. §. *De primo*, inter quas eſto plura ponat diſcrimina, hoc tamen potiſſimum eſt, quod quia Deus eſt teſtis infallibilis, ideò divinæ fidei nequit ſubeſſe falſum, unde quoad certitudinem accedit ad ſcientiam, imò ipſam ſuperat, adhuc tamen deficit quoad evidentiam, & claritatem, unde eam definit Paul. ad Heb. 11. *Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum argumentum non apparentium*, ob certitudinem ergo infallibilem fides divina ſecernitur ab opinione, ob obſcuritatem annexam à ſcientia. Quia verò è contra humanum teſtimonium falli poteſt, & fallere; ideò humanæ fidei poteſt ſubeſſe falſum, unde longè maiorem habet cum opinione affinitatem, quam divina, qua de cauſa Ariſt. fidem hanc (divinam enim non agnovit) frequenter vocat opinionem, & unum cum alio confundit 2. de An. 157. 1. Reth. cap. 1. 4. Top. loc. 67. & inter loca topica, quæ ad opinionem deſerviunt, recenſet locum ab auctoritate. Hoc tamen adhuc diſcrimen notatur inter fidem humanam, & opinionem, quòd licèt utraque innitatur motivo probabili, id tamen intereſt, quod opinio innititur motivo intrinſeco, ſcilicet connexo cum obiecto, fides verò extrinſeco ſcilicet teſtimonio alieno, & hoc modo conſtituunt duo genera, vel ſpecies habitus formidoloſi.

10 Sed obiicit nonnullus fidem humanam non poſſe propriè opinionem dici, quia humana fides poteſt attingere phyſicam certitudinem, aut metaphyſicam, cui nequit ſubeſſe falſum, nunquam tamen opinio. Probatur aſſumptum, nam aſſenſus, quem prebemus huic propoſitioni *Roma eſt*, videtur certus etiam phyſicè, & non tantum moraliter, eo quia non potuerunt, etiam phyſicè loquendo, tot homines, totque ſæculis affirmare, quod *Roma eſt*, ſi re vera non eſſet. At iſtud dictum benè refellit Arriag. in fine Log. conſtat enim omnem aſſenſum humana fide nitentem, etiamſi omnium hominum auctoritate fulciretur, naturaliter, & Phyſicè eſſe fallibilem, eſto moraliter ſit certus, quot enim hiſtoriæ habentur in una regione certiſſimæ, quæ tamen negantur ab aliis; imò quot hiſtoriæ ab omnibus ſcriptoribus traduntur, ut certiſſimæ, quas tamen nullam prorſus habere ſpeciem veritatis demonſtrat ingenioſè Secundus Lancellotus Abbas Olivetanus in ſuo opuſculo Italicè conſcripto *Farfalloni degli antichi Hiſtorici*; quæ magis trita, ac decantata, quam illa de Horatio Coclite, quod ſolus ſupra pontem totius Etruſci exercitus impetum ſuſtineret, unde Petrarca cecinit *Horatio sol contro Toſcana tutta*, & tamen meram fabulam eſſe oſtendit ſeculo loc. cit. idem Auctor.

QUÆSTIO II.

An ſcientia, & opinio poſſint eſſe ſimul de eodem obiecto.

11 UT omnes hìc ferè notant pro intelligentia quæſiti difficultas movetur non de ſolo obiecto incomplexo, & remoto, quale eſt ſubiectum concluſionis, ſic enim conſtat de eodem ſubiecto poſſe ſimul haberi ſcientiam, & opinionem ſecundùm diverſa prædicata, quæ de illo oſtenduntur, ſed de complexo, & propinquo, ideſt de eadem concluſione, & difficultas eſt, tum de actibus, tum de habitibus ipſis ſcientię ac opinionis. Quamvis autem in hac celebri controverſia multæ ſoleant recitari ſententiæ, celebriores tamen, ad quas cæteræ reducuntur, ſunt duæ; Prior negat tam de actu, quam de habitu, quæ communis eſt inter Thomiſtas, & Scotiſtas cum eorum Magiſtris, id enim apertè docuiſſe videntur Div. Thom. quæſt. 14. de verit. artic. 9. ad 6. & 1. Poſt. lect. 44. & Scotus in 3. diſtinct. 24. & videtur expreſſa Ariſtotel. ſententia 1. Poſt. cap. 26. quam proinde ſequuntur Themiſt. 1. Poſt. capit. 45. Philop. com. 135. Aver. comm. 201. Albert. Lincon. Venet. Ægid. Fundamentum huius ſent. ſumitur ex ipſa repugnantia inter evidentiam, & non evidentiam, certitudinem, & incertitudinem circa eandem veritatem, quia aſſenſus ſcientificus eſt judicium, quod res non poteſt aliter ſe habere, opinativus verò judicat eandem poſſe aliter ſe habere, per illum plenè, & perfectè determinatur intellectus, & manet omninò convictus circa veritatem propoſitionis, per iſtum verò non convincitur; ratione illius eſt omninò certus, & firmiter adheret concluſioni, ratione iſtius eſt incertus, & formidat de illa, & tandem alter eſt evidens, alter inevidens: & quia illi habitus invicem repugnant, quorum actus ſunt repugnantes, ideo ex tali actuum repugnantia deducit hæc ſententia etiam repugnantiam habituum, non ſolùm naturaliter, ſed etiam ſupernaturaliter, & de potentia abſoluta: ita videre eſt apud Complut. qui pro hac ſent. citant omnes Thomiſtas d. 20. Log. qu. 4. & apud Camerar. qu. 14. & 15. Log. pro eadem omnes Scotiſtas ſupponit.

12 Altera ſententia affirmat per diverſa media unum ſcilicet demonſtrativum, aliud verò probabile poſſe de eadem concluſione haberi ſimul ſcientiam, ac opinionem, ita Alenſ. 3. p. quæſt. 75. memb. 3. D. Bonav. 3. d. 24. art. 1. q. 3. Ricar. 3. d. 25. qu. 1. Arg. q. 3. prolog. artic. 2. Marſil. artic. 3. & alii Veteres, & Recentiores quamplures recipiunt Hur. diſp. 10. de Anim. ſect. 5. Arriag. diſp. 6. ſect. 6. Ovvied. contr. 5. de Anim. punc. 3. Amic. tract. 27. Log. diſput. 2. qu. 7. dub. 5. & ex noſtris Baſſol. & Mair. ſupracitat. imò, & Tat. ipſe, quamvis priorem profiteatur ſententiam, ait tamen ex iſta non ſequi contradictorium illud, quod aliquis ſimul aſſentiatur cum formidine, & ſine formidine, nam per ſcientiam aſſentitur ſine formidine, & per opinionem cum formidine, hæc autem duo non repugnant, quia id fit per diverſos actus, non per eundem. Fundamentum potiſſimum hujus ſent. eſt ipſa experientia, & conſueta praxis probandi concluſiones, ex qua ſic arguit Mair. cit. mos fuit Philoſophorum diſcipulos inſtruere per auctoritates, & dicta aliorum, rurſus per rationes probabiles, ad quæ poſtmodum addiderunt rationes demonſtrativas, & certum eſt, quòd per auctoritates, & rationes probabiles non prætendebant facere evidens, quod docebant, ſed tantum creditum, & probabile, & poſtea pedetentim arctius imprimere per rationem demonſtrativam: ſed nunquid (ait Mair.) per demonſtrationes deſtruebant fidem, & opinionem, quam anteà diſcipuli conceperant de eodem aſſerto; nequaquam, quia tunc fruſtra, & in vanum illas adduxiſſent, ergo ſcientia, & opinio non ſolum de poſſibili, ſed etiam de facto, & regulariter ſe compatiuntur in eodem intellectu.

13 Dicimus temen, actum opinionis non poſse ſimul haberi cum actu ſcientiæ de eodem objecto. Hanc concluſionem tenemus cum priori ſent. licèt non cum tanto rigore, ſicut ipſa, ut ex probatione conſtabit, quæ ut facilius deducatur, notandum opinionem poſſe ſumi dupliciter, ut conſtat ex dictis quæſt. præced. vel ut habet contingentiam ex parte obiecti, circa quod verſatur, & tunc eſt, cum verſatur circa objectum, quod in ſe eſt variabile: vel præcisè ex parte modi, quo circa objectum verſatur, & tunc eſt, cum

cum versatur circa obiectum necessarium procedendo ad illud medio probabili, non necessariò: & in hoc sensu rursus attendi potest, vel ut connexa cum actuali formidine, vel ut est sine illa, jam enim diximus posse interdum ab actuali formidine separari, quocunque autem modo sumatur ex his, inveniemus non bene se compati cum scientia circa idem obiectum: ut patebit discurrendo per singula.

14 Si enim primo modo sumatur, ut nimirum contingentiam habet ex parte obiecti, omnes fatentur, & fateri tenentur prorsus implicare, quod simul cum scientia sit de eodem obiecto. Ratio est, quia scientia petit obiectum necessarium, & invariabile, ergo cum opinio hoc modo supponatur habere obiectum contingens, & variabile, plane repugnant in eodem intellectu respectu eiusdem obiecti, quia tunc idem obiectum esset, & non esset necessarium, & intellectus simul, & semel affirmaret contradictoria de eodem, nam per assensum scientificum judicaret prædicatum cum subiecto necessariam habere connexionem, per opinativum non habere necessariam, sed contingentem, & hæc est ratio, qua probavit Arist. 1. Post. cap. ult. opinionem in hoc sensu non esse cum scientia compatibilem, quia tunc (inquit ipse) idem intellectus simul existimaret, quod res aliter se habere potest, & quod non aliter se habere. Nec juvat dicere, posse intellectum utrumque affirmare per diversa media, & per hoc tolli contradictionem. Non juvat, quia quod à parte rei prædicatum sit necessariò connexum cum subiecto, vel non necessariò connexum, non pender ex medio cognoscendi, sed ex medio essendi, talis namque, vel talis connexio prædicati cum subiecto non pendet ex medio, quo cognosco, sed ex ipsa intrinseca causa inhærentiæ unius cum alio, cum igitur hæc sit semper una, & eadem, nequit per unum medium modo contingentem ostendi, modo necessariam per aliud. Accedit, quod opinio accepta hoc primo modo tendit in obiectum ex natura sua contingens, & variabile, ergo nequit intellectus ad tale obiectum procedere per medium necessarium, quia conclusio contingens tali medio nequit ostendi, nam hoc modo capiendo opinionem, obiectum opinabile non est scibile,

15 Si verò opinio sumatur alio modo pro assensu obiecti necessarii per medium probabile cum annexa formidine, quia nimirum non penetratur necessitas obiecti per illud medium, sic etiam implicat opinionem cum scientia consistere de eodem obiecto, si enim intellectus rem evidenter novit ita esse, & est omninò certus per assensum scientificum, quomodo formidare simul potest, ne ita sit? Rursus de ratione scientiæ est, ut tollat ab intellectu omnem formidinem, & trepidationem, ergo nequit simul cum ea consistere opinio cum actuali formidine: Nec bene dicebat Tatar. nullam ex hoc sequi contradictionem, quia per scientiam assentitur sine formidine, per opinionem cum formidine, atque ita non per eundem actum. Nam formido, & securitas, seu certitudo inter se formaliter repugnant, quantumcunque ex diversis actibus causentur, ergo opinio habens annexam actualem formidinem nequit esse cum scientia, quæ secum necessariò defert securitatem; Accedit, quod si hoc Tat. inventum (quod plures acceptant Recentiores 2. sent.) ad salvandam contradictionem de effectibus repugnantibus in eodem subiecto per solam formatum pluralitatem esset idoneum, possemus dicere non repugnare etiam naturaliter contraria in summo in eodem subiecto, ut v. g. calorem, & frigus in aqua, assensum, & dissensum in intellectu, & velle, ac nolle in voluntate respectu eiusdem obiecti; si enim hinc inferatur contradictio ex repugnantia effectuum in eodem subiecto ab illis formis procedentium; statim dicetur non esse contradictionem, quia illi effectus sunt à diversis formis, & quod voluntas amplectitur hoc obiectum per volitionem, refpuit illud idem per nolitionem, &c. quæ certè doctrina totam evertit philosophiam, nam ex effectibus repugnantibus in eodem subiecto confuseverunt Philosophi deducere impossibilitatem formarum, unde procedunt; Si Tatar. ergo admittere volebat scientiam, & opinionem esse de eodem obiecto compossibilem, potius debebat dicere scientiam in tali casu impedire actualem formidinem ab opinione, ob quam repugnare videntur; & de opinione in hoc, vel primo sensu procedunt rationes 1. sent.

16 Si alio tandem modo sumatur opinio nempè absolutè, pro assensu probabili, præcisa actuali formidine, in quo dumtaxat sensu docent Auctores 2. sent. posse consistere simul cum scientia, probatur adhuc, saltem naturaliter, & regulariter non posse stare simul, nam ut inquit Doct. cit. 3. d. 34. in fol. ad 3. princ. cum inducuntur medium probabile, & demonstrativum ad eandem conclusionem, si bene percipiatur vis medii demonstrativi, nullum assensum generat aliud medium, & ut ait Doctor, dialecticum nihil faciet impedimentum à Demonstrativo, velut à causa fortiori, & longè efficacius suadente, & convincente, quod etiam notavit Tatar. cit. in fine quæst. quam rationem benè prosequitur Aversa disp. 29. Log. sec. 4. dum enim intellectus evidenti ratione convincitur in cognscenda aliqua veritate, negligit postea rationes probabiles, & non convincentes, nec ab eis moveri dignatur; sicut si quis ad aliquod obiectum videndum posset uti lumine Solis, utique exiguæ candelæ lumen contemneret; & quidem constat, quod si ad aliqua per se nota rationes inducantur probabiles, nullum in nobis causant assensum, ergo idem dicendum erit servata proportione, si inducantur ad suadendam veritatem jam demonstratam, & hoc etiam notavit Greg. q. 2. prol. ar. 4. ad 3. Qua etiam ratione probaturcontra multos non posse in tali casu ex medio opinativo, & scientifico elici unum, & eundem actum, stante enim evidentia rei vel ex ipsis terminis, vel ex medio demonstrativo, probabile non movet intellectum, nec ad eundem actum assensus, nec ad distinctum. Imò si moveret, præstaret dicere movere ad distinctos simul compossibiles, quam ad unum, & eundem specie, & numero, quia assensus scientificus, & opinativus distinguuntur specie ex diversa ratione assentiendi, ergo si intellectus respicit in tali casu duas rationes assentiendi distinctas, & ab utrique movetur, eliciet duos actus specie distinctos, & non unum, & sicut oculus videns simul album, & nigrum, elicit duas visiones specie distinctas, & non unam, quare malè sibi consulunt illi Thomistæ, qui in tali casu, cum adhibetur medium necessarium, & probabile, ne concederent actum opinionis, & scientiæ esse simul, concesserunt medium probabile, licèt se solo nequeat assensum scientificum producere, posse tamen cum consortio necessarii, sicut qui se solo nequit attollere, pondus ejus vires excedens, potest tamen alterius consortio; & licet calor ut quatuor nequeat producere ignem, potest tamen junctus cum calore, ut octo. Mala doctrina peiori exemplo confirmata, nam virtus caloris, ut quatuor, & ut octo, non differunt specie, sed tantum secundùm magis, & minus, ac etiam virtus elevativa tanti, ponderis, vel tanti, unde si intendatur talis virtus per gradus eiusdem rationis, tandem effectum attinget; at motivum probabile, quantumcunque crescat in efficacia, nunquam tamen pertingit energiam demonstrativi, sicut & opinio, quantumcunque intendatur per rationes probabiles, nunquam attingit scientiæ certitudinem. Sed unum, & eundem actum, qui simul sit scientia, & opinio, ex mediis scientifico, & opinativo simul concurrentibus elici non posse; adhuc magis constabit ex dicendis disp. 6. de Anim. qu. 9. contra Hurt. Arriag. Ovvied. & alios Recentiores.

17 Maneat ergo nihil efficere rationes probabiles post demonstrationem, nec quicquam movere intellectum ad distinctum, vel eundem actum, nec magis corroborare eandem scientiam, ut quidam aiunt; tum quia in nullo gradu possunt attingere certitudinem scientiæ: tum quia cum ex suo genere sint notitia certa, & firma, non potest ex motivo probabili suaptè natura labili, & fluxo maiorem sumere soliditatem: potest quidem intellectus demonstrationem imbutus cognoscere qualis, & quanta sit probabilitas medii topici ad eandem conclusionem inducti, tamen ab ea non movebitur, unde in tali casu habebit rationem probabilem pro obiecto præcise, non pro motivo. Verum tamen est, ut notat idem Aversa cit. quod cum non bene percipitur vis medii demonstrativi, est enim satis abscondita, & abstrusa, ut Arist. indicavit 2. Met. tex. 15. & sec. 28. Probl. 3. tunc multum juvant ad eius vim percipiendam rationes probabiles, & sapientum auctoritates: & quia ita contingit, ut plurimum, hinc est, quod in consueto modo probandi conclusiones, etiam si demonstratio suppetat, ulterius inducuntur rationes, probabiles, & auctoritates, quæ veluti viam disponunt ad percipiendam demonstrationem, & hoc est, quod probat fundamentum 2. sent. percepta autem semel, ac penetrata vi medii demonstrativi, concedimus ultro destrui fidem, & opinionem, quam antea discipulus conceperat de eodem asserto ex rationibus probabilibus, & aliorum testimoniis, ut expresè docuit Scot. cit. 3. d. 24. ad 3. princ. illis verbis, *si aliquis habeat primam opinionem de aliquo, & superveniat demonstratio, corrumpitur opinio*, neque hoc est inconveniens, ut inferebant Auctores 2. sent. imò potius necessarium, quia ut inquit Adagium, *ubi major, cessat minor*, ita est in proposito, quod adveniente energia convincentis demonstrationis cessat persuasio facta antea per medium probabile, non quia actu positivo eam refpuat intellectus, & quasi ab ea dissentiat, sed quia de illa amplius non curat, & in hoc sensu dicitur corrumpi opinio à superveniente demonstratione, neque ob id dicendus erit Magister antea frustra laborasse inducendo rationes probabiles, ut Mair. urgebat, per illas enim disposuit intellectum discipuli, & veluti magis promptum reddidit ad percipiendam demonstrationem, cuius vim ab initio non illico penetrasset ob eius difficultatem, ac ingenii imbecillitatem: sicut nec agens naturale frustra dicitur laborasse inducendo dispositiones in materia ad formam substantialem, etiamsi in eiusdem adventu illæ corrumpantur in communi sent. Thomist. & Scotist.

18 *Quæres*, an saltem absolutè loquendo, & de potentia Dei opinio hoc modo sumpta pro simplici assensu probabili sine actuali formidine annexa possit cum scientia consistere, cum eadem conclusio probetur medio topico, & demonstrativo? Resp. esse satis probabile, quod etiam Ponc. hic defendit, id tamen non est ex eo capite probandum, quo passim utuntur Auctores 2. sentent. quia nimirum non sequitur contradictio, quod intellectus de eadem re sit simul certus, & incertus, ut inferebant Auctores 2. sent. eo quia id non fit nec per eundem actum, neque per idem medium, nam per actum opinionis fluctuat, ac trepidat, per actum scientiæ firmiter adhæret: per medium demonstrativum est certus, per topicum incertus, quę non est contradictio, cùm non sit de eodem per idem. Hæc ratio non valet, & plus probat, quàm velit Auctores illi; non valet, quia ut supra contra Tatar. arguebamus, non semper formarum pluralitas tollit contradictionem denominationum eidem subiecto repugnantium, imò cùm opposite denominationes non ab una forma sumantur, sed semper à diversis, possent semper contradictoria enunciari de quocunque subiecto absque repugnantia, quia id fieret ratione subiecto existentium, non ergo formarum pluralitas sufficit ad tollendam contradictionem, quando tales producunt effectus formales, qui invicem repugnant, & unus in eodem subiecto postulat necessariò negationem alterius, neque eadem ratione sufficit diversitas causarum oppositos effectus indu-

inducentium, nam regulariter loquendo effectus oppositi, non nisi à diversis causis oriri solent, unde hæc ratione nunquam ostendi posset repugnantia effectum in eodem subiecto, quia semper assignarentur diversæ causæ illorum, non ergo efficientia diversarum causarum sufficit ad tollendam formalem effectuum repugnantiam, quia ipsi in subiecto repugnant ex suis rationibus formalibus a quibuscunque inducantur causis; quare si medium probabile, & necessarium inferunt in eodem intellectu effectus repugnantes, ut certitudinem, & incertitudinem, evidentiam, & inevidentiam, sanè non videtur diversitas mediorum sufficiens ad contradictionem tollendam, alioquin ex diversis motivis possemus semper de eodem à parte rei contradictoria verificare prædicata, etiam quod sit, & non sit. Plus etiam probat, quam velint prædata ratio, quia si diversitas actuum, & mediorum sufficit ad contradictionem tollendam, poterit defendi opinionem stare cum scientia, non tantum in hoc tertio sensu, ut est sine actuali formidine, sed etiam in primo, & secundo, quod tamen ipsi quoque renuunt, nam semper salvabitur contradictio ex mediorum diversitate, & actuum pluralitate, imò defendi poterit eadem ratione posse esse simul in eodem intellectu assensum scientificum, & erroneum eiusdem conclusionis, quia utique tales assensus ex diversis mediis procederent.

19 Ratio igitur, quia id probari debet, ea est, quia ratio, cur opinio formaliter opponatur scientiæ est ipsa actualis formido de opposito, & positiva incertitudo de proposito, hæc enim incertitudo, & formido directè opponitur certitudini, & securitati, quæ per scientiam habetur, sed opinio ultimo modo sumpta est sine actuali formidine, & sine positiva incertitudine, quia hoc modo est solum negativè incerta, quatenus non affert certitudinem intellectui, sed solum probabilitatem, ergo nil obstat, quin cum scientia compatiatur; Patet major; Probatur, & explicatur minor, cum ad probandum hominem esse risibilem assumitur medium necessarium, & probabile, potest intellectus uti probabili dupliciter, vel ut expresè judicet ex vi talis medii non esse necessariam connexionem inter subiectum, & prædicatum, vel ut absolutè judicet ex vi talis medii hominem esse risibilem abstrahendo à necessaria connexione, vel non necessaria; primo modo assensus opinativus est positivè incertus, quia adest judicium expressum de variabilitate obiecti, & sic est incompossibilis cum scientifico, quì oppositum formaliter judicat, nempè prædicatum esse cum subiecto necessariò connexum; secundo modo est tantum negativè incertus, quia judicat tantum prædicatum esse cum subiecto connexum præscindendo à necessitate, & contingentia connexionis, & sic est cum scientifico compossibilis. Et hoc assertum concedunt etiam multi Auctores 1. sent. unde Greg. ex illis qu. 2. prol. art. 4. ad 3. inquit, quod habentes scientiam, vel fidem de aliqua conclusione, licèt utantur rationibus probabilibus, non tamen utuntur actibus formidolosis, seu actibus assentiendi cum formidine, qui soli propriè dicuntur actus opinativi, seu opinionis; ita ille. Ex quibus patet, ipsum concedere assensum probabilem sine formidine cum scientia compossibilem, licet postea nolit propriè vocari opinionem; idem voluit Tatar. significare, cum admittit posse generari habitum quendam ex actibus probabilibus sine formidine, quem nec ipse vult opinionem appellare, quæ lis est de solo nomine, satis est, quod nobiscum conveniant de re. Nec etiam Scotus ipse voluit hoc negare loc. cit. nam ratio, quam adducit ex contradictoriis de certitudine, & incertitudine, procedit de opinione primo, & secundo modo accepta, & præsertim primo modo, ut, scilicet, attenditur ex parte obiecti variabilis, & contingentis, inferius verò in fol. ad 3. ubi de opinione loquitur ex parte medii probabilis, esto etiam neget esse in hoc sensu cum scientia compossibilem, eo quia dialectum nihil faceret impeditum à medio demonstrativo, ut supra deductum est, satis tamen constat eam rationem non probare, nisi naturaliter, & regulariter loquendo, impossibilem esse talem simultatem, non autem de potentia absoluta. Quod diximus de opinione in ordine ad scientiam, pariter dicendum est de fide humana; quid vero sit de divina dicendum, non est presentis negotii determinare, posset tamen servata proportione idem quoque de ipsa dici, & juxta allatam doctrinam Scotus loc. cit. explicari; quod si obscuritas positiva ponatur de ratione fidei juxta definitionem eius ab Apost. traditam ad Hebr. 11. tunc foret neganda paritas, se huius exacta discussio ad Theologum spectat.

20 Sed contra nunc dicta obiicies. Tum quia etiam loquendo de opinione pro solo assensu probabili, adhuc est ex genere suo capax formidinis, scientia verò incapax, ergo adhuc in hoc sensu repugnat. Tum 2. quia adhuc, ut sic, est incerta, per hoc enim a scientia distinguitur; quod si dicas, esse tantum negativè incertam idest non certam; adhuc probatur intentum, quia scientia est certa, opinio non certa, quæ duo contradicunt. Tum 3. quia adhuc ex scientia, & opinione sic sumpta, si simul essent, sequuntur duo judicia repugnantia, unum formale, quòd res nequit aliter se habere, alterum saltem virtuale ex parte opinionis, quod possit aliter se habere. Tum 4. quia adhuc non evitantur omnia contradictoria, quæ ex hoc inferebat 1. sent. nam per assensum scientificum manet convictus intellectus, per opinativum non est convictus, &c. Tum tandem quia videtur prorsus superfluere actus opinionis, ubi est actus scientiæ, sicut præexistente lumine Solis frustra adhibetur lumen candelæ.

21 Resp. neg. cons. nam calor v. g. compossibilis est cum siccitate, humiditas vero incompossibilis, & tamen stant simul calor, & humiditas; judicium est falsitatis capax, & apprehensio incapax, & tamen stant simul in eodem intellectu, & de eodem obiecto; solum ergo inde deducitur, quòd scientia cum opinione coniuncta impedit formidinem, ne in actum erumpat. Ad 2. opinio tertio modo sumpta dicitur incerta negativè, quatenus abstrahit à certitudine, & incertitudine positiva, & per hoc adhuc sufficienter à scientia distinguitur, quæ est positivè certa, sicut inquit Doctor 2. d. 3. qu. 11. F. & 3. d. 14. qu. 3. B. & 4. d. 45. qu. 2. D. & alibi sepè notitiam abstractivam, etiamsi interdum pertingat rei existentiam, adhuc tamen sufficienter ab intuitiva distingui, quia non necessario alligatur existentiæ rei, sicut illa, sed indifferenter repræsentat rem, sive existat, sive non, & ideò dicitur abstrahere ab existentia rei; Neque per hoc, quod opinio dicitur non certa, & scientia certa, talis infertur contradictio, quæ arguat eorum incompossibilitatem, quia quælibet forma disparata dicit negationem alterius in hoc sensu, ut albedo negationem dulcedinis, & dulceda negationem albedinis, & tamen sunt in eodem lacte. Ad 3. sicut non repugnat in Physicis vinum esse formaliter frigidum, & virtualiter calidum, & in moralibus, qui cum aliqua indebita circumstantia elicit actum dilectionis Dei, & formaliter ad Deum conversum, & virtualiter ab eo aversum; ita non repugnant duo judicia, quorum unum dicat formaliter rem ita se habere, & aliud dicat oppositum non formaliter, sed virtualiter tantum; Accedit, quod in proposito judicium factum ex medio probabili idem affirmat, quod factum ex necessario, scilicet, hominem esse risibilem abstrahendo à necessaria, vel non necessaria connexione. Ad 4. quia convinci intellectum, & non convici pendet precisè ex conditione medii, nullum videtur inconveniens dicere, quod convincatur per unum medium, & non per aliud, sicut inconveniens erat, quod esset certus, & incertus de eadem conclusione, nam illa duo contradictoria enunciantur de intellectu respectu diversorum; ista vero respectu eiusdem; absolutè in eo casu intellectus dici debet convictus; tum quia de nominatio sumi debet a medio nobiliori, & efficatiori, tum quia si diceretur non convictus sine addito, cum negatio sit malignantis naturæ, & totum destruat, indicaretur intellectum non esse convinctum per medium necessarium. Ad ult. quamvis cognitio demonstrativa clarius, & certius rem ostendat, quam probabilis, adhuc tamen ista non superfluit, quia est diversæ rationis ab illa, & saltem diverso modo rem ostendit; sic in Beatis simul admittuntur cognitio vespertina, & matutina de eadem re, & à Scoto præsertim notitia abstractiva, ac intuitiva in Angelo respectu sui ipsius 2. d. 3. qu. 8. quamvis per matutinam, ac intuitivam longè clarius res ostendantur, quam per vespertinam, & abstractivam, & etiam quando esset frustra, adhuc non probat intentum de potentia absoluta.

22 Ex dictis facile est resolvere quæsitum de simultate scientiæ, & opinionis, ut habitus important, nam si sumatur opinio, ut specificatur ab obiecto, quod est contingens, & variabile, sic habitus scientiæ, & opinionis directè opponuntur, atque ideò non poterunt esse simul, nisi ad instar aliorum habituum contrariorum quatenus, scilicet, ab initio non illico unus alterum destruit, sed paulatim: si autem opinio sumatur pro assensu probabili absolutè præcisa formidine, sic poterit consistere perfectus habitus opinionis cum actu, & habitu scientiæ, ac etiam actus opinionis cum habitu scientiæ, & hoc etiam naturaliter, & regulariter loquendo, quia ratio, quæ hoc prohibebat de actibus, non æquè militat de habitibus, ut discurrenti constabit.

QUÆSTIO III.

Quid sit error, & quomodo à scientia, & opinione differat.

23 ERror propriè significat falsum quid, & sicut falsum propriè reperitur in actibus intellectus, eo quia veritati opponitur cognitioni tribui solet, ita error propriè spectat ad intellectum in suis operationibus: tot modis autem contingit errare, & dicere falsum, quot modis contingit dicere verum; quare sicut veritas speciali modo tribuitur secundæ, & tertiæ operationi, sic etiam error, & falsum, error igitur propriè est cognitio falsa rem explicans aliter, ac est in se; si simplex est judicium, erit secunda operatio, & falsa, & correspondebit habitui principiorum in syllogismo demonstrativo, vel topico: si verò erit assensus, falsus alicuius propositionis ex vi alterius causatus, erit discursus falsus, & verus effectus syllogismi falsi, scientiæ, & opinioni oppositus.

Sed pro maiori dilucidatione not. quod non sufficit ad errorem, si quis proferret solum propositionem falsam, nisi quoque ita judicet, & assentiat per intellectum ita esse, sicut tali propositione enunciatur. Hic assensus potest quandoque esse cum formidine, quandoque cum certitudine, experientia enim constat, aliquos ita falsis dogmatibus adhærere, ut mortem subire non dubitent; ratio autem hujus est, quia radix erroris in intellectu oritur ex hoc, quod id, quod in se non est verum, apparet intellectui verum, quæ veritas apparens, & existimata est duplex, vel probabilis apparens, vel necessaria, si enim quod non est probabile, potest apparere probabile, etiam quod est probabile, potest apparere necessarium, minus enim hæc distant, quam illa; si veritas est apparens probabilis, causat assensum falsum cum formidine, si est apparens necessaria, causat assensum falsum cum firmitate; unde tam potest errare intellectus, si quod non est probabile, judicat ut probabile, quam si judicat necessarium, quod in se est probabile, vel falsum; requiritur autem hæc veritas apparens, quia intellectus

ctus ad assensum solum modo moveturà vero, non à falso, & si veritas non esset apparens, & existimata, sed existens, assensus non esset falsus, sed verus; qua ratione Arist. 1. Elench. cap. 1. definit syllogismum captiosum dicens, quod sit *syllogismus apparens, atque non existens*.

24 Rursus est not. quod quandoque opinio est de re apparenter vera, & in se falsa, non ob id tamen illa opinio dicetur erronea, sed probabilis, & vera, nen enim quælibet veritas apparens causat errorem, sed solum illa veritas, quæ apparet probabilis, in se tamen est improbabilis; quæ tamen in se est probabilis, licet non ita se habeat à parte rei, causat opinionem probabiliter veram; ratio huius est, ut notat Avers. qu. 29. sect. 6. quia ex Arist. cit. probabile illud dicitur, quod creditur abomnibus sapientibus, aut plurimis, aut quibusdam in scientiis excellentibus, improbabile est, quod à sapientibus falsum censetur, licet rudibus appareat verum, ut quod Sol, & astra sint exiguæ quantitatis; quando igitur aliquid censetur verum, aut ab omnibus, aut ab aliquibus sapientibus, quamvis non ita se habeat à parte rei, assensus circa illud non dicetur erroneus, sed opinativus, & probabilis, neque hæc apparentia excludit probabilitatem; quando vero apud omnes sapientes est falsum, & solum rudibus videtur verum, tunc assensus erit error, quia quod est improbabile, apparet probabile.

25 Quod diximus de errore circa propositionem, dicendum quoque erit de errore in discursu, nam tunc propriè discursus dicitur erroneus, quando non rectè consequens deducitur ex antecedenti, quamvis in se sit verum, veritas enim conclusionis, ut propositio quædam simplex est, de per accidens quasi se habet ad rectitudinem discursus; dupliciter autem potest conclusio malè deduci, vel propter defectum in forma syllogistica, & de hoc diximus 1. p. Instit. tract. 3. dum regulas bonæ argumentationis assignavimus; vel propter defectum in materia, quando scilicet conclusio ut probabilis, vel necessaria deducitur ex motivo improbabili, vel non necessario.

Ex his manifestè apparet distinctio inter errorem ex una parte, & scientiam, & opinionem ex altera; scientia enim est cognitio vera veritate necessaria, cui nequit subesse falsum, certa, & evidens; isti accedit opinio, quæ est cognitio vera veritate probabiliter apparente, habetque aliqualem evidentiam saltem probabilem, error tamen tanquam aliud extremum est cognitio omnino falsa, quia nec necessariò, nec probabiliter apparet vera. Unde verò proveniat deceptio intellectus nostri pro statu isto, tetigimus disp. 10. qu. 2. art. 4.

26 Sed dubitabis: de ratione discursus est, ut consequens inferatur vi antecedentis, sed hoc solum intervenit in recto discursu, ergo nullus discursus erit falsus, Min. prob. quia quando consequens infertur vi antecedentis, rectè infertur, unde dicebat Arist. cit. syllogismum deficientem in forma non esse verum syllogismum; quia in ipso conclusio non necessariò infertur ex præmissis. Item unum non nisi uni contrariatur, ergo error nequit esse scientiæ, & opinioni contrarius. Resp. neg. min. Ad prob. dicimus veram esse, si antecedens in se spectatum habet vim illativam consequentis, at quando consequens deducitur, non quia sit ex se deducibile, sed quia intellectus concipit in antec. vim illativam consequentis, quia judicat antecedens esse causam istius, tunc infertur consequens, sed non rectè Arist. autem loquitur de syllogismo peccante in forma, quomodo non est syllogismus illativus, quia non rectè deducitur conclusio ex præmissis, etiam veris sicut rectè infertur, quando est in forma, quamvis præmissæ sint falsę, positis enim his præmissis omnis homo est lapis, Petrus est homo, ritè infertur, ergo est lapis, nam illæ præmissę sic dispositæ habent vim illativam, quamvis non habeant vim probativam, cùm sint falsę, non loquitur autem de syllogismo, prout cum quocunque discursu convertitur, ut sic enim dicitur de syllogismo etiam peccante in forma, quamvis æquivocè, quia potest intellectus aliquis assensum conclus. elicere ex assensu præmissarum, quæ non rectè dispositæ sint in forma, ut dispositæ tamen sint apprehensæ, quia actus esset tertia operatio intellectus; & discursus, non tamen rectus, sed falsus. Ad 2. satis diximus disput. 9. quæst. 1. artic. 1. cùm hanc contrariorum proprietatem explicavimus. Et hæc satis de facultate Logica: Quæ omnia cedant in laudem D. Antonii, in cuius Sacra Domo moramur, & sub eiusdem auspicio has elaboravimus lucubrationes.

FINIS.